

UPPDRAG JÄMSTÄLLDA MUSEER

JÄMUS

Rapport om regeringsuppdraget att ta fram underlag och utveckla metoder för en mer jämställd representation i samlingar och utställningar

STATENS HISTORISKA MUSEER

STATENS HISTORISKA MUSEUM • KUNGLIGA MYNTKABINETTET • TUMBA BRUKSMUSEUM

UPPDRAG JÄMSTÄLLDA MUSEER

RAPPORT OM REGERINGSUPPDRAGET ATT TA FRAM UNDERLAG OCH
UTVECKLA METODER FÖR EN MER JÄMSTÄLLD REPRESENTATION
I SAMLINGAR OCH UTSTÄLLNINGAR

JÄMUSPROJEKTET RAPPORT 2
STATENS HISTORISKA MUSEER FOU RAPPORT 10
KU 2011/557/KA

Statens historiska museer
box 5428
114 84 Stockholm
www.historiska.se

OMSLAGSBILDEN

Teckningar av barn som uppmanats att rita hur de tänker på en viking.
Foto av Ulf Bodin på Flickr. Licensierat CC BY-NC-SA 2.0

INNEHÅLL

Förord	7
1. Sammanfattning med JÄMUS slutsatser	9
2. Inledning.....	12
2.1 Uppdraget.....	12
2.2 Utgångspunkter.....	12
2.3 Genomförande	12
2.4 Kommunikations- och samarbetskanaler	13
3. Arbetet inom JÄMUS	16
3.1 Samlingar.....	16
Digitaliserade samlingar och genusperspektiv på internet.....	16
The Unstraight Museum och Article One.....	17
3.2 Utställningar	18
Genusintegrering i befintlig utställning - exemplet Vikingar.....	18
Genusperspektiv vid nyproduktion av utställningar	20
3.3 Kunskapslyft.....	20
Leda Mångfald - ledarskapsutbildning för museichefer	20
JÄMUS seminarier	22
JÄMUS deltagande vid museernas vårmöten 2012 och 2013	24
Genuspedagogik och stöd i genusfrågor till arbetsgrupper.....	25
4. Slutpublikation - Genusverktyg för museer.....	26
5. Referenser	26

FÖRORD

Det senaste året har präglats av debatt i media om rasism, diskriminering och hot mot kvinnor. Det är nedslående att behöva konstatera detta, samtidigt inger belysningen hopp om att en ökad medvetenhet kan åstadkomma ett mer tillåtande samhällsklimat.

Museernas verksamhet tar sin utgångspunkt i sina samlingar och kunskapen om dem. De ska kunna ge upphov till en mångfacetterad och öppen historieskrivning. Det är att betrakta som en grundläggande mänsklig rättighet att ges tillgång till sin historia, och att därigenom få det man uppfattar som sin identitet synliggjord. Vi bär alla på en rad identiteter och tillhörigheter som vi går in i och ut ur, och som förändras över tid.

Som viktiga samhällsinstitutioner ska museerna vara drivande i frågor om alla människors lika värde. Vi kan därför inte fortsätta att bedriva verksamhet och bygga utställningar där vissa grupper förblir osynliggjorda. Problemet är visserligen sedan länge välkänt, men genom Jämusuppdraget har vi fått chansen att fördjupa samtalet om genusfrågor i museisektorn.

Projektet har varit startskottet för olika samarbeten, chefsutbildning, möjligheten att pröva nya metoder för genusmedvetenhet i utställningar och diskussioner om genusanpassning i museernas samlingssystem. Flera av projekten har också knoppats av till nya satsningar och viktiga lärdomar har i och med det gått rakt in i linjeverksamheten.

Jämusuppdraget har lett fram till en rad viktiga slutsatser som vi nu kan presentera. En viktig slutsats är att arbetet med jämställdhet i museer bör utgå från ett genusperspektiv som också omfattar HBTQ-frågor och i förlängningen även bör kopplas till alla diskrimineringsgrunder: kön, könsidentitet, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionsnedsättning eller ålder. Det står utom tvivel att intoleranta förhållningssätt inte är isolerade från varandra, ofta kombineras till exempel sexism och rasism.

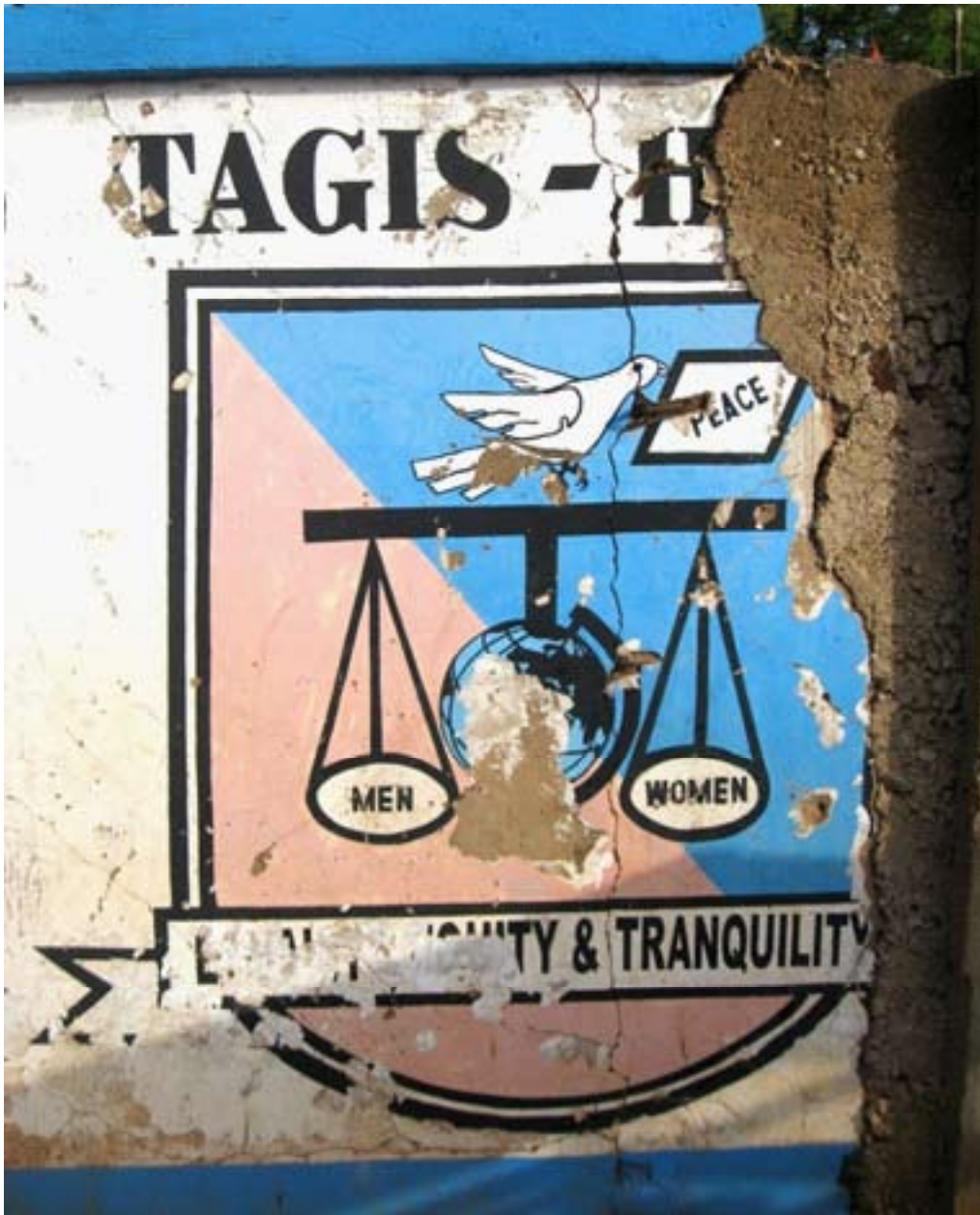
Vi kommer fortsättningsvis att lägga stor vikt vid att kommunicera projektets erfarenheter både nationellt och internationellt. Under processen har det framkommit att det finns en stor efterfrågan på konkreta tips och goda exempel att inspireras av i vardagens arbete. Därför satsar vi nu på en genomarbetad slutpublikation som ska erbjuda genusverktyg för museer.

Med Jämusuppdraget i backspegeln hoppas vi nu att allt fler museer antar den nödvändiga utmaningen att på allvar integrera genus och HBTQ i den dagliga verksamheten. För det är trots allt först när det blir ett självklart perspektiv i vardagen som vi kan se långsiktiga och bestående förändringar.

Stockholm den 28 mars 2013

Maria Jansén

Överintendent och museichef, Statens historiska museer

Gender Equality, Tamale Ghana. Foto av Rachel Strohm på Flickr. Licensierad CC-BY-ND 2.0

I. SAMMANFATTNING MED JÄMUS SLUTSATSER

Uppdraget från regeringen innebar att Statens historiska museer (SHMM) under 2011 och 2012 skulle ta fram underlag och utveckla metoder för en mer jämställd representation i samlingar och utställningar i Sveriges museer. Projektet har haft namnet Jämus. I genomförandet har Jämus utgått från att ”jämställd representation” i detta sammanhang innefattar ”jämställdhet mellan könen samt HBTQ-fältet”. HBT står för homosexuella, bisexuella och transpersoner, Q avser queer.

Genomförandet av projektet har skett genom en arbetsgrupp med en projektledare, vilka har haft en styrgrupp som stöd för arbetet. Projektet har organiserats enligt en processinriktad princip för att i möjligaste mån bedriva ett arbete som baseras på att lyssna in museernas behov, kommunicera uppdraget och diskutera idéer. Projektet inleddes med en inlyssningsfas, för att sedan gå vidare i en planeringsfas, vilken sedan övergick i genomförande och slutligen rapportering samt utvärdering. Vidare har arbetet kommunicerats genom ett stort antal kommunikationskanaler, så som seminarier, konferenser, digital delning av material, sociala medier och samverkansprojekt.

För projektet har det varit viktigt att samarbeta med olika sorters parter, centralmuseer, regionala museer, universitet och ideella organisationer, men även att nå utanför museisektorn.

Jämus arbete har bedrivits i delprojekt utifrån tre fokusområden: samlingar, utställningar och kunskapslyft. Resultaten och effekterna av delprojekten kommer i samlad form att redovisas i en slutpublikation, en slags verktygslåda för genus i museer som ges ut i slutet av 2013.

Inom fokusområdet SAMLINGAR har Jämus drivit bl.a. delprojekten *Digitaliserade samlingar och genusperspektiv på internet*, vars syfte är att undersöka hur museer kan arbeta med digitaliserade samlingar och genus- och HBTQ-perspektiv utanför sina egna databaser, samt *The Unstraight Museum och Article One – utveckling av digitalt och användardrivet museum med genus och HBTQ-perspektiv*, vilket är ett samarbete mellan Jämus och föreningen The Unstraight Museum (TUM). Samarbete ska bl.a. leda till att utveckla nya metoder och goda exempel för hur museer kan arbeta med HBTQ- och genusmedvetna samlingar genom att vidareutveckla webbsidan www.unstraight.org.

Inom fokusområdet UTSTÄLLNINGAR har Jämus genomfört bl.a. delprojekten *Genusintegrering i befintliga utställningar – exemplet Vikingar*, som syftar till att utveckla metoder för att med små medel göra en befintlig utställning mer genusmedveten, samt *Genusperspektiv vid nyproduktion av utställningar*, som har haft som mål att arbeta fram verktyg för nyproduktion av utställningar med genusperspektiv.

Inom fokusområdet KUNSKAPSLYFT kan nämnas *Leda mångfald*, vilket är en ledarskapsutbildning för museichefer och *Jämus seminarier* som har varit fyra heldagsseminarier och omfattat en hearing, samt berört teman om att genusifiera samlingar, genusmedvetna utställningar och genusmedveten museipedagogik.

Vidare har Jämus genom att söka och beviljas nya forskningsmedel kunnat fördjupa SHMMs satsning på genus- och HBTQ-frågor i samlingarna, ett område som kräver långsiktigt arbete för att få genomslag. SHMM ser ett stort behov av att utvärdera effekterna av Jämus i ett mer långsiktigt perspektiv och avser därför att tillskjuta arbetstid såväl för slutpublikationen som för presentationer av projektens resultat, exempelvis genom internationella konferenser och i samband med Umeå kulturhuvudstad 2014 och det nya Kvinnohistoriska museet. Detta bedöms som viktiga åtgärder för att sprida uppdragets resultat och för att bidra till det fortsatta arbetet med genusfrågor nationellt och internationellt.

Jämus slutsatser

- Genom Jämus delprojekt och kommunikationssatsningar har det tagits fram konkreta, enkla och kostnadseffektiva metoder, visats på goda exempel, genomförts utbildningar, samt diskuterats om genusfrågor inom museisektorn, såväl på chefsnivå som i arbetsgrupper och på konferenser.
- Jämus har arbetat med olika kompetenser och fokusområden parallellt, vilket synliggjort hur problematik i olika delar av museiverksamheten hänger samman. Genusmedvetenhet ska genomsyra hela museet från samlingsförvaltning till utställningar, pedagogiska aktiviteter och värd- och informationsfunktioner.
- Jämus har genom sin nulägesanalys, seminarier och nätverk visat att det finns många goda exempel på genusmedvetet arbete nationellt och ett stort intresse för genusfrågor på många museer. Det finns således goda förutsättningar att utveckla nya operativa nätverk som kopplar ihop olika kompetenser mellan museerna.
- Långsiktigheten i arbetet med genusfrågor är viktig och kontinuerliga utbildnings-satsningar med fokus på praktisk museiverksamhet för olika personalgrupper har förutsättningar att ge goda effekter.
- Det är väsentligt att museerna bidrar till en samhällsdiskussion där jämställdhet behandlas intersektionellt med andra identitetsfrågor.
- Sveriges museer kan och bör kliva fram på den internationella museiarenan och vara förebildliga i jämställdhetsfrågor.
- Effekterna av Jämus bör utvärderas i ett mer långsiktigt perspektiv

Guidning i Historiska museets utställning Sveriges historia. Foto av Ulf Bodin på Flickr.
Licensierat CC BY-NC-SA 2.0

Framtida utvecklingsbehov för jämställda museer

- Utveckling av fler handfasta verktyg och arbetsmetoder för att implementera genusperspektiv som självklar del i museiverksamheten. Här ser Jämus behovet av en samordnande part för museisektorn.
- Fler metodutvecklande projekt krävs, där museerna utgår från sin roll som arena för samtidsdiskussion, för att kombinera genus med intersektionella perspektiv, samt normkritiska förhållningssätt i arbetet med samlingar och utställningar.
- En långsiktig plan för återkommande chefsutbildningar i frågor om genus och mångfald, samt motsvarande satsningar på utbildning av operativa ledare såväl projektledare som ansvariga för museernas värd- och informationsfunktioner, till exempel butiker och webbplatser.
- Återkommande satsningar i form av utvärderingar med genusperspektiv och seminarier som inspirerar till vitala diskussioner om museernas ansvar att vara förebildliga på jämställdhetsområdet, såväl nationellt som internationellt.
- Museerna bör i högre utsträckning samarbeta med andra intressentorganisationer och främja satsningar som är förankrade utanför museisektorn.

2. INLEDNING

I mars 2011 fick Statens historiska museer i uppdrag av regeringen att ta fram underlag och utveckla metoder för en mer jämställd representation i samlingar och utställningar (KU 2011/557/KA, SHMM dnr 620-217-211). Projektet har benämnts *Jämställd representation i museer* och allmänt förkortats JÄMUS (i denna rapport kallat Jämus).

2.1 UPPDRAGET

Uppdraget från regeringen innebar att under 2011 och 2012 ta fram underlag och utveckla metoder för att på nya sätt arbeta för hur jämställdhet ska få större genomslagskraft i museernas verksamhet. Uppdraget syftar till att långsiktigt öka museernas arbete med att belysa och ge nya perspektiv på sina samlingar och utställningar utifrån jämställdhetsaspekter.

Det ligger även inom ramen för uppdraget att beakta och visa på goda exempel både nationellt och internationellt. Vidare bör uppdraget genomföras i samverkan med universitet och högskolor samt med berörda institutioner och organisationer inom kulturområdet. I uppdraget betonas att under genomförandet bör SHMM särskilt samråda med Riksförbundet Sveriges museer (RSM) och de centrala museerna.

I uppdraget ingår dessutom att anordna seminarier eller en konferens i samband med att uppdraget redovisas.

2.2 UTGÅNGSPUNKTER

Som utgångspunkt för genomförandet har Jämus utgått från att ”jämställd representation” i detta sammanhang innefattar ”jämställdhet mellan könen samt HBTQ-fältet”. HBT står för homosexuella, bisexuella och transpersoner, Q avser queer. Denna definition är utgångspunkten för ett genusperspektiv som Jämus uppfattar är i samklang med dagens forskningsläge, men även med de diskussioner om jämställdhet som förs i samhället. Det innebär bl.a. att föreställningar om kvinnor och män, kvinnlighet och manlighet, ligger till grund för en struktur av maktförhållanden som råder i samhället.

Genomförandet av projektet har skett genom en arbetsgrupp med en projektledare. Arbetsgruppens uppgifter har bl.a. bestått av att driva det operativa arbetet, initiera externa samarbeten, driva de konkreta delprojekten samt att rapportera projektets resultat. Strategiska beslut har fattats av en styrgrupp, vilken har haft en stödjande funktion till projektledaren. Styrgruppen har även efter projektledarens förslag ansvarat för fördelningen av medel inom projektet.

Jämus arbetsgrupp utgjordes av Katherine Hauptman som projektledare, samt Malin Gundberg (t.o.m. juli 2012), Lotta Fernstål, Li Kolker och Fredrik Svanberg.

Styrgruppen bestod av Lars Amréus (t.o.m. januari 2012), Kent Andersson (fr.o.m. januari 2013), Mari-Louise Franzén (t.o.m. december 2012), Maria Jansén (fr.o.m. augusti 2012), Åsa Magnusson och Sophie Nyman.

2.3 GENOMFÖRANDE

Projektet har organiserats enligt en processinriktad princip för att i möjligaste mån bedriva ett arbete som baseras på att lyssna in museernas behov, kommunicera uppdraget och diskutera idéer. Därför inleddes projektet med en *inlyssningsfas*, för att sedan gå vidare i en *planeringsfas*,

vilken sedan övergått i *genomförande* och slutligen *rapportering* samt *utvärdering*.

Inlyssningsfasen pågick perioden mars 2011 till december 2011 och innefattade en hearing och workshop (maj 2011), omvärldsbevakning som redovisades i en nulägesrapport (oktober 2011, se bilaga 1), ett par seminarier, samt upprop och diskussioner på sociala medier, bland annat Riksförbundet Sveriges museers forum Mötesplats museer och Jämus facebookgrupp.

Planeringsfasen pågick under andra halvåret 2011 och innefattade upprättande av projektdokument, initiering av externa samarbeten och uppstart av konkreta delprojekt.

Genomförandefas pågick perioden november 2011 till december 2012. Under denna period har huvuddelen av Jämus delprojekt genomförts, samt aktiviteter enligt satsningens kommunikationsplan (se nedan). Delprojekten redovisas under avsnittet Arbetet inom Jämus.

Rapportering till regeringen sker den 31 mars 2013 genom föreliggande rapport. En utvärdering av effektmålen är inte möjlig inom projekttiden eftersom en tidsperiod bör förflyta innan mer genomgripande effekter kan mätas. Därför har SHM beslutat att följa upp Jämusprojektet genom att tillskjuta arbetstid för en *utvärderingsfas* i form av presentationer av projektresultaten nationellt och internationellt, fördjupade utvärderingar, analyser av effektmål och sammanställning av konkreta tips till museisektorn.

Fokusområden för Jämus delprojekt har varit tre:

- Samlingar
- Utställningar
- Kunskapslyft

Det är även enligt dessa fokusområden som den följande redovisningen av resultatet av Jämus arbete sker.

Projektet har kommunicerats enligt en *kommunikationsplan*. Kommunikationen har främst skett genom seminarier, webb, bloggar samt diskussioner i digitala forum eller via andra sociala medier. I första hand har kommunikationen varit riktad till museisektorn, museiforskare och andra engagerade inom fältet kultur, genus och HBTQ. Syftet har varit att lyssna in, lära, fördjupa, förankra och diskutera genusfrågor i museernas verksamhet, men även att nå ut med och sprida Jämus arbete.

2.4 KOMMUNIKATIONS- OCH SAMARBETSKANALER

De huvudsakliga kommunikations- och samarbetskanaler som Jämus använt under projektet är:

SEMINARIER OCH KONFERENSER

- sessioner på Riksförbundet Sveriges museers (RSM) Vårmöten (2012 och 2013)
- öppna heldagsseminarier fortlöpande en gång per termin under projektperioden, sammantaget fyra seminarier
- paneldebatt om "Heliga mammor, dubbla pappor och andra föräldrar" i Statens historiska museums (SHM) debattserie Het Historia, som även sändes i Kunskapskanalen
- presentationer av Jämus resultat på nationella och internationella konferenser, bland annat på universitetskonferensen Critical Heritage Studies och på ICOMS generalkonferens

DIGITALA MEDIER

- information om Jämus på webbplatsen www.historiska.se.se/jamus
- livestreaming av Jämus egna seminarier via internet och fortsatt tillgänglighet online för tittning i efterhand
- videolänkar på internet till föreläsningar från chefsutbildningen Leda mångfalt!
- aktiva diskussioner på sociala medier, bland annat på Mötesplats museer och tillhörande blogg, i Jämus facebookgrupp och twitter med hashtag #jämus.

SAMVERKAN

- särskild samverkan har genomförts med föreningen Genus i museer, RSM, Riksställningar (RU), fackförbundet DIK, The Unstraight museum och Article One, Livrustkammaren och en rad andra museer, bland annat de centrala museerna. Samverkan har handlat om genusfrågor, seminarier, utställningsproduktion, digital kommunikation och utbildning.
- utfört ett uppdrag för Nationalmuseum i form av en extern utvärdering av deras utställning Handgjort
- initiering och uppföljning av arbetet med en akademisk uppsats vid Göteborgs universitet
- samverkan med gymnasieklasser och deras lärare
- deltagande i det rikstäckande nätverket Museer och mångfald, initierat av RSM och Mångkulturellt centrum (MKC)

PUBLIKATIONER

- omvärldsrapport, Genusperspektiv i museer – en omvärldsbevakning
- samverkan med Örebro läns museum om publikationen *Att störa homogenitet*, en antologi om genus, etniciteter, HBTQ och andra identiteter
- slutpublikation med analyser av Jämus effekter och verktygslåda för genusarbete i museer

Flera av kommunikationsinsatserna är egna delprojekt, som är mer utförligt beskrivna i avsnittet *Arbetet inom Jämus*.

Figurin, den helige Sebastian. Ur Historiska museets samlingar. Foto: Historiska museet

3. ARBETET INOM JÄMUS

Genom följande redovisning vill SHMM redogöra för uppdragets genomförande och fullföljande. Redovisningen omfattar de delprojekt som genomförts inom Jämus inom perioden april 2011- mars 2013 och följer strukturen syfte, genomförande, samverkan och effekter. Genom denna struktur lyfts de underlag och metoder som tagits fram och som är avsedda att leda arbetet vidare när Jämus avslutats.

Hur SHMM har tagit sig an uppdraget har utvärderats av Myndigheten för kulturanalys och jämförts med motsvarande uppdrag för musik- och filmområdet. Utredningen ansåg att SHMMs upplägg är transparent och bygger på en väl fungerande organisation, samt att valet att integrera uppdraget i den ordinarie verksamheten med tydligt stöd från ledningen är viktiga förutsättningar. Rapporten framhåller också att effekterna av Jämus processinriktade arbetssätt och breda kommunikationsstrategier vore relevant att följa upp (Olsson 2012).

För att rättvisande kunna redovisa delprojektens effekter kommer hela satsningen att presenteras genom en publikation som är färdig under vintern 2013.

3.1 SAMLINGAR

DIGITALISERADE SAMLINGAR OCH GENUSPERSPEKTIV PÅ INTERNET

Syfte

Delprojektets syfte är att skapa en verktygslåda för museer som gör det möjligt att arbeta publikt med digitaliserade samlingar och genus- och HBTQ-perspektiv. Det kan ske på internet och utanför museernas traditionella samlingssystem. Museernas samlingssystem och gränssnitt är idag generellt mer oflexibla än vad museianställda önskar när det gäller att arbeta med perspektivfrågor och berättelser. Systemens funktion är i första hand kopplad till förvaltning, även om de också används för att förmedla informationen publikt. Flera museer arbetar på att förbättra situationen, men det är ett långsiktigt arbete. Därför finns också behov av att redan nu bearbeta de digitaliserade samlingarna med nya perspektiv via andra internetjänster än museernas egna plattformar. Syftet med delprojektet är att ta ett samlat grepp om befintlig kunskap och nya tankar kring hur arbetet med samlingar kan utvecklas.

Genomförande

Externa möjligheter att arbeta med museers föremål och samlingar har testats avseende funktionaliteter på olika platser på internet. Bland annat har Flickr, Platsr, Google Art Project, YouTube och Facebook ingått i undersökningen.

Fokus har framförallt legat på användbarhet inklusive sökbarhet och möjligheten att skapa synlighet. Även begränsningar som upptäckts har tagits i beaktande, t.ex. rörande teknisk funktionalitet och juridiska ramar som kan påverka ett museums möjligheter att använda bilder. Avtalsvillkor har studerats i förhållande till platsernas olika begränsningar att arbeta med bilder och konstverk som kan uppfattas som stötande eller provocerande – en aspekt som är viktig i samband med museisamlingar och genus- och HBTQ-perspektiv.

Delprojektet redovisas i Jämus kommande publikation i en artikel med den preliminära titeln 'Sex punkter för framgångsrik kommunikation kring samlingar och genusperspektiv på nätet'. De sex punkterna utgörs av 'Tänk långsiktigt & flexibelt', 'Interagera, förmedla & dela'.

'Arbeta med synlighet & sökbarhet', 'Använd ordet genus – och andra relevanta begrepp', 'Fundera över bilder, rättigheter & regler', 'Hur når man dem man vill nå?'

Effekter

Studien skapar kunskap kring och därmed fler möjligheter att arbeta med genus- och HB-TQ-perspektiv på samlingar utanför de traditionella samlingssystemen. En fördel med detta är att även andra personer än intendent/antikvarier med specialistkunskaper och god kännedom om systemens gränssnitt lättare kan arbeta med föremålsinformation på nätet. Det innebär att pedagoger som arbetar med genusperspektiv får nya möjligheter att förmedla genusperspektiv i vidare publika sammanhang utöver visningar i museet.

Jämus har också identifierat ett behov av att utveckla kunskaperna kring arbete med genus- och perspektivfrågor i museernas befintliga samlingssystem. Vi konstaterade att detta är mycket angeläget men för omfattande för att rymmas inom Jämus tidsram och resurser. Därför söktes medel för ett sådant projekt från Statens kulturråd (KUR). Forskningsprojektet 'Polysemantiskt digitalt samlande' finansieras således av KUR och pågår vid SHM åren 2012-2014. Under projekttiden bidrar KUR med ca 1,5 miljoner sek. Studierna kommer att leda till ny kunskap om och exempel på hur museers samlingssystem kan utvecklas mot pluralistisk föremålsinformation, vilket kan stödja olika slags sökningar och kopplingar till berättelser och sammanhang, särskilt relaterat till interkulturalitet, mångfald, genus- och HB-TQ-perspektiv.

THE UNSTRAIGHT MUSEUM OCH ARTICLE ONE. UTVECKLING AV DIGITALT OCH ANVÄNDARDRIVET MUSEUM MED GENUS OCH HB-TQ-PERSPEKTIV

Syfte

Delprojektet utgörs i huvudsak ett samarbete mellan Jämus och föreningen The Unstraight Museum (TUM). TUM är arrangör av den internationellt turnerande utställningen *Article One*, som är ett utställningsprojekt om "unstraight" historia och samtid. Utställningen består av bidrag från olika svenska museer: SHM, Tekniska museet, Nobelmuseet, Polismuseet, Riksidrottsmuseet och Livrustkammaren (med Skokloster).

Del 1 av samarbetet med TUM syftar till att utveckla nya metoder och goda exempel för hur museer kan arbeta med HB-TQ- och genusmedvetna samlingar genom att vidareutveckla webbsidan www.unstraight.org. Webbsidan är tänkt att utgöra en plattform för museer att diskutera genus och HB-TQ-perspektiv på samlingar med andra museer och med en allmänhet/besökare/användare.

Del 2 av samarbetet innebär att utveckla och förstärka SHMs bidrag i den turnerande utställningen.

Genomförande

Del 1: TUM har upprättat en databas där föremål (bilder på föremål) med genus- och HB-TQ-innehåll/perspektiv kan registreras. I databasen kan både museer/institutioner och privatpersoner registrera sina föremål och berättelser. Databasen har kopplats till K-samsök. Genom K-samsök ska de föremål med HB-TQ- eller genusperspektiv som finns i museers egna samlingsdatabaser skördas till www.unstraight.org, vilket sker genom en särskild märkning som museerna bifogar föremålen i sina egna databaser. Alla föremål som registreras i databasen på www.unstraight.org skickas i sin tur tillbaka till K-samsök. En funktion för att tillföra användargenererat (UGC) innehåll till föremålen på www.unstraight.org är under arbete. Detta användargenererade innehåll ska kunna återföras till museernas databaser genom K-samsök, och på så sätt tillföra ny kunskap och nya perspektiv från allmänheten och andra museer.

Del 2: Delar av insamlingen till den digitala plattformen sker i samband med utställningsturnén för Article One. Som utveckling av samarbetet bidrar SHM tillsammans med Kulturarv utan gränser och Livrustkammaren med arrangemang av paneldebatt och workshop om HBTQ-frågor och museer när Article One visas på National Historical Museum i Tirana, samt nyproducerar en utställningsdel om genusidentiteter som inkluderas för kommande turnéorter.

Samarbeten

Föreningen The Unstraight Museum, Riksantikvarieämbetet, Kulturarv utan gränser, Livrustkammaren, National Historical Museum Tirana.

Effekter

Delprojektet har bidragit till att färdigställa en digital plattform med databas, publikt gränssnitt och koppling till K-samsök. Här kan föremål tillgängliggöras och samlas tillsammans med berättelser med genus- eller HBTQ-perspektiv. Lanseringen av den nya plattformen med en instruktion till museer om hur plattformen kan användas sker under våren 2013. Arbetet med plattformen har bidragit till samarbete mellan museer och ideella föreningar, men även samarbete med andra myndigheter.

Arbetet har resulterat i att genus- och HBTQ-perspektiv i samlingar och samlande har lyfts till en ny nivå där museernas ansvar för att arbeta med kritiska perspektiv i all sin verksamhet diskuteras. Effekter av den nya plattformen på museers egna samlingar och hur föremål kategoriseras, samt på museers kommunikation mellan varandra och med allmänheten kommer utvärderas i ett senare skede.

Samarbetet med Unstraight Museum har också lett till den andra delen av detta projekt som innebär att SHM genom medverkan i Article One på ett tydligare sätt bidrar till att diskutera och kommunicera HBTQ-frågor internationellt, inte minst i länder där dessa frågor är mycket kontroversiella och behöver lyftas i termer av mänskliga rättigheter.

3.2 UTSTÄLLNINGAR

GENUSINTEGRERING I BEFINTLIGA UTSTÄLLNINGAR - EXEMPLET VIKINGAR

Syfte

Delprojektet syftar till att utveckla metoder för att göra en befintlig utställning mer genusmedveten. Metoderna ska erbjuda museer med mindre resurser, som inte har råd att nyproducera så ofta, enkla och effektiva möjligheter att uppdatera utställningar ur genusperspektiv. Utgångspunkt är att uppnå mesta möjliga effekt med minsta möjliga förändringsinsats och små ekonomiska resurser.

Genomförande

För projektet valdes utställningen Vikingar vid SHM, bl.a. mot bakgrund av att utställningen används mycket i det pedagogiska arbetet och är populär bland besökare. En genusanalys av utställningen utfördes av en fokusgrupp om sammanlagt 95 elever från årskurs 2 på Rytmus gymnasium i Stockholm. Eleverna studerade vid analystillfället historia med normkritiska perspektiv. Analysmaterialet togs fram med hjälp av befintliga checklistor för utställningsanalys som tidigare publicerats bland annat i *Genuskonstruktioner och museer – handbok för genusintegrering* av Wera Grahn och i *Det bekönade museet. Genusperspektiv i museologi och museiverksamhet*, redigerad av Inga-Lill Aronsson och Birgitta Meurling.

Genusmodifiering i Historiska museets utställning Vikingar. Foto av Katty Hauptman SHM

Elevernas analys fokuserade på utställningens föremål och hur de presenterades, samt på utställningens bilder, deras motiv och placering. I analysen ingick även utställningens huvudberättelse/huvudpersoner, hur kvinnor och män beskrivs och vilka roller de tilldelas, samt hur utställningen beskriver/tar upp normer för kvinnligt och manligt under vikingatiden. Eleverna uppmanades också att välja ut bra och dåliga exempel i utställningen ur genussynpunkt.

Med utgångspunkt i elevernas analyser och rekommendationer genomförde Jämus en förändring i utställningen Vikingar. Det innefattade nyproduktion av bilder, ommontering av föremål, omplacering av montrar och textrevideringar. Förändringen ska utvärderas med hjälp av en ny grupp elever från Rytmus gymnasium under våren 2013.

Samarbeten

Lärare som undervisar i historia med normkritiska perspektiv och elever i årskurs 2 från Rytmus gymnasium i Stockholm.

Effekter

Delprojektet har resulterat i en förändringsmetod som är möjlig för museer att tillämpa utan stora ekonomiska resurser, som engagerar medarbetare från flera verksamhetsgrenar och får dem att tänka på nya och mer genusmedvetna sätt. Vidare har det inneburit att unga besökare (eleverna) varit delaktiga i processen att förändra en utställning. En mindre grupp besökare har tillfrågats och svarar att de nu upplever utställningen som mer balanserad ur genussynpunkt. Besökare har också uttryckt intresse och engagemang för de nya berättelser som lyftes fram i och med förändringen. Vidare effekter av att genusanpassa utställningen kommer utvärderas och analyseras i Jämusprojektets slutpublikation. Det tillkommande arbetet bidrar SHM med för att optimera nyttan av projektet och sprida resultaten brett.

GENUSPERSPEKTIV VID NYPRODUKTION AV UTSTÄLLNINGAR

Syfte

Delprojektet syftar till att arbeta fram en verktyglåda för nyproduktion av utställningar med genusperspektiv. Målet är att modellen/verktyglådan ska vara enkel att tillämpa och ha hög implementeringspotential.

Genomförande

Projektet har följt produktionen av utställningen *Alla älskar Armfelt* på Livrustkammaren i Stockholm. En deltagare från Jämus har deltagit i projektgruppsmöten, tagit del av produktionsdokument, pratat med projektledare, producenter och andra anställda. Utifrån erfarenheterna av arbetsprocessen/produktionen med utställningen har en checklista/verktyglåda för genusperspektiv under utställningsproduktion tagits fram.

Som utgångspunkt i arbetet har befintliga verktyg används, bland annat Wera Grahns *Genuskonstruktioner och museer* och ”20 frågor till en utställning” i *Det bekönade museet*.

Samarbeten

Livrustkammaren

Effekter

Resultatet av denna analys presenterades vid Jämus seminarium om utställningar i maj 2012 och kommer att publiceras i slutpublikationen för vidare användning av andra museer.

3.3 KUNSKAPSLYFT

LEDA MÅNGFALT – LEDARSKAPSUTBILDNING FÖR MUSEICHEFER

Syfte

Delprojektet syftar till att utbilda museichefer och personal i andra ledande funktioner för ökad jämställdhet och mångfald i museernas, konst- och kulturinstitutionernas hela verksamheter, men med fokus på publik verksamhet.

Genomförande

Delprojektet utgjordes av en utbildning som omfattande 6 heldagar under perioden 2012-2013. I utbildningen deltog 20 chefer från kommunala, regionala, statliga och stiftelsemuseer, vilket innebar representation från hela landet. Cheferna har fått en teoretisk bakgrund till begreppen genus, queer, mångfald, normkritik, intersektionalitet, rasism och jämställdhet. Exempel från andra verksamheter i samhället som museer kan lära av har presenterats och diskuterats. Cheferna har också genomgått utbildning i praktiskt ledarskap med jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv. Mellan kursens tre tillfällen har deltagarna arbetat självständigt med att kartlägga brister ur genus och mångfaldsperspektiv i sin egen verksamhet och de har gjort en plan för sitt eget fortsatta arbete med att leda för ökad jämställdhet/jämlikhet och mångfald i hela sina verksamheter, med fokus på den publika verksamheten. Under kursen har ett flertal av föreläsningarna filmats och lagts ut på YouTube och på SHM:s och Riksutställningars hemsidor för att fler chefer än de som fick plats på kursen ska kunna ta del av materialet.

Bland föreläsare och workshopledare under kursens finns David Tjeder vid Historiska institutionen, Stockholms universitet; Oscar Pripp vid institutionen för Kulturanthropologi och etnologi, Uppsala universitet; David Gillborn vid institutionen för Critical race studies,

University of Birmingham; Eva Mark vid Grundtviginstitutet, Göteborgs universitet; Klara Adolphson, Vinnova; Love Nordenmark, UMO – ungdomsmottagning på nätet; Tomas Gunnarsson – Genusfotografen; med flera.

Deltagare i utbildningen Leda mångfald:

Anki Dahlin, Kulturen i Lund, Lund
Ann Follin, Tekniska museet, Stockholm
Anna Rosengren, Sjöfartsmuseet Akvariet, Göteborg
Anna Björkman, Falu gruva, Falun
Annette Prior, Röhsska Museet, Göteborg
Daniel Wetterskog, Tekniska museet, Stockholm
Eriqa Lindsten, Bohusläns museum, Uddevalla
Heli Haapasalo, Hallwylska museet, Stockholm
Håkan Jorikson, Grenna museum, Gränna
Ingemar Arnesson, Skövde kulturhus, Skövde
Jenny Westfält, Gotlands museum, Visby
Lillemor Lindell, Riksidrottsmuseet, Stockholm
Lillian Rathje, Murberget, Härnösand
Magnus Hagberg, Livrustkammaren och Skoklosters slott med Hallwylska museet, Stockholm
Magnus Olausson, Nationalmuseum, Stockholm
Maria Jansén, SHMM, Stockholm
Eva Ramberg, Kungliga Myntkabinettet, Stockholm
Staffan Forssell, Riksutställningar, Visby
Åsa Hallén, Värmlands museum, Karlstad
Åsa Marnell, Livrustkammaren och Skoklosters slott med Hallwylska museet, Stockholm

Samarbeten

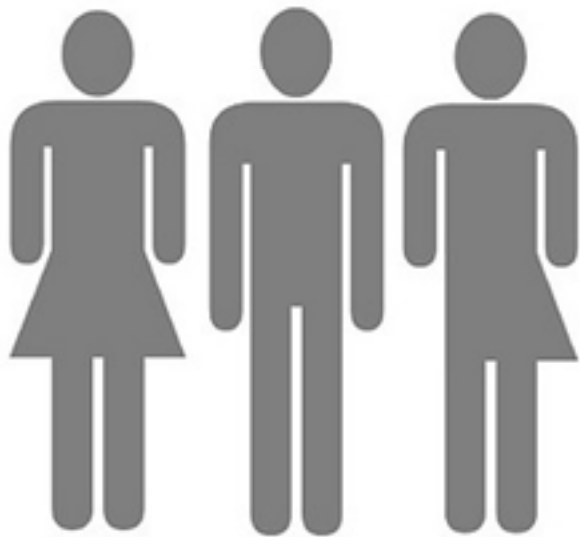
Utbildningen samarrangeras av Jämus/SHM, Riksutställningar och fackförbundet DIK, i samarbete med Ledarna och RSM.

Effekter

Enligt utvärdering av kursens tre tillfällen har det visat sig att utbildningen erbjudit ett värdefullt och uppskattat nätverk för museichefer över hela landet, där chefer från olika sorters institutioner, med olika slags ansvarsområden och verksamhetsmål har kunnat samtala om jämställdhet och mångfald och diskutera strategier och goda exempel. En redan synlig effekt är ökad medvetenhet hos deltagarna om vikten av att låta jämställdhets- och mångfaldsperspektiv genomsyra all museiverksamhet, såväl organisatoriskt som i den publika verksamheten. I utvärdering har deltagarna uttryckt att kursen har möjliggjort för dem att se hur de kan arbeta långsiktigt med genusfrågor så att de blir en del av den dagliga verksamheten. De har också uttryckt att kursen har gett konkreta verktyg och metoder, såväl som inspiration och drivkraft för deras fortsatta arbete på hemmaplan. Flera deltagare nämner också ökad trygghet med sin egen kompetens och nyfunnet mod att driva frågorna som effekter av utbildningen.

Utbildningen visade dessutom på ett stort behov av att utvidga utbildningskonceptet också till operativa ledare i organisationen, till exempel projektledare.

Effekter av kursen ur ett längre perspektiv och konkret i museers verksamheter kommer att följas upp genom särskilda utvärderingar som ska genomföras med deltagare under 2013. Utvärderingarna ska undersöka vad kursen har gett för synliga resultat i verksamheter och arbetssätt på de museer vars chefer har deltagit.

this is an
ALL-GENDER
restroom

for more information, visit www.safe2pee.org

Foto av Samirluther på Flickr. Licensierat CC BY-SA

JÄMUS SEMINARIER

Syfte

I Jämus uppdrag ingår att visa på goda exempel internationellt och nationellt, samverka med organisationer inom kulturområdet, universitet och högskolor, samt att anordna seminarier-serier eller en konferens i samband med att uppdraget redovisas. Jämus har valt att kombinera samverkan och goda exempel inom en serie av heldagsseminarier, som också livestreamades på internet och därmed kan ses i efterhand. Detta för att nå ut till så många verksamma inom museer som möjligt och skapa en plattform för diskussioner och nätverkande.

Genomförande

Jämus har arrangerat fyra heldagsseminarier på Historiska museet:

- Hearing med workshop: Vi vill ha jämställda museer! 31 maj 2011
- Att genusifiera samlingar, 23 november 2011
- Genusmedvetna utställningar – hur gör vi? 23 maj 2012
- Genusmedveten museipedagogik – hur gör vi i praktiken? 13 november 2012

Under varje seminarium presenterade inbjudna museer stora eller små projekt och satsningar inom seminariets tema. Varje seminariedag innehöll också en eller två kortare workshoppar för att skapa ytterligare reflektion och samtal mellan deltagarna. Seminarierna och workshopparna leddes av personer från bl.a. Jämus, Riksutställningar och företaget Kapten Mjausan (som arbetar med normkritisk pedagogik).

Under seminariedagarna placerades deltagarna vid gruppbord istället för i stolsrader för att underlätta samtal och skapa kontakt mellan deltagarna. Då alla seminarier livestreamades kunde även deltagare som tittade bidra med frågor i samband med presentationerna. För att maximera tillgängligheten finns klippen från seminariedagarna på YouTube att titta på i efterhand, och de kan även nås via Jämus webbplats.

För att underlätta deltagandet från hela landet erbjuder Jämus reseersättning för en person per institution från museer, universitet och högskolor, eller andra kulturinstitutioner som faller inom ramen för samverkan enligt regeringsuppdraget.

Samarbeten

Medverkanden med föredrag och/eller workshop under Jämus konferenser:

Wera Grahn, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo
Patrik Steorn, Centrum för modevetenskap, Stockholms universitet
Anna Samuelsson, Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet
Tore Danielsson, Riksutställningar
Niklas Cserhalmi, Arbetets museum
Anna Furumark, Örebro läns museum
Lisa Andersson-Tengnér, Genuspedagog.se
Emma Having, Jens Fahlström och Linda Noreen, Sjöfartsmuseet Akvariet
Tina Rodhe och Hans Öjmyr, Stockholms stadsmuseum
Ingemar Arnesson och Tomas Asplund Gustafsson, Skövde Kulturhus
Eva Hult och Mirja Arnshav, Statens maritima museer
Stina Flink, Upplandsmuseet
Johanna Väpnargård, Armémuseum
Lena Lindgren, Östergötlands museum
Ted Hesselbom, Röhsska museet
Anders Jansson, Museum Anna Nordlander
Ylva Nilson, Västergötlands museum
Margareta Gynning, Nationalmuseum
Ankie Wahss, Västergötlands museum
Berit Schütz, Upplandsmuseet
Amanda Creutzer, Nordiska museet
Anna Mazetti-Nissen och Ulf Petersson, The Unstraight Museum
Simon Ekström och Elin Nystrand von Unge, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap, Stockholms universitet
Jeff Werner, Konstvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet
Karin Nilsson, Riksantikvarieämbetet
Louise Andersson, Riksutställningar
Hugo Wester, Forum för levande historia
Johanna Lundin, Kapten Mjåusan
Emil Åkerö, Kuppproduktion
Föreningen Genus i museer

Effekter

Till varje seminariedag kom cirka 80-100 deltagare från små och stora museer i hela Sverige, och även från Åland. Deltagare följde konferenserna via internet i realtid och bidrog till twitterflöde med hashtag #jämus. De olika klippen har tillsammans haft ca 260 visningar (fram till februari 2013) efter att de livestreamades. Seminariedagarna har bidragit med inspiration och kunskap inom uppdragets ramar, samt nätverkande och diskussioner kring uppdragets frågor. Bedömningen är att seminariedagarna har bidragit till motivation att arbeta mer med frågorna på museer, och att de som redan är engagerade har fått stöd i sitt arbete eftersom det har visat att mycket arbete med jämställdhets- och genusperspektiv sker på museer runt om i landet. Genom seminariedagarna har också kontaktytor skapats för vidare samarbeten om genusfrågor mellan både museer och andra aktörer.

JÄMUS DELTAGANDE PÅ MUSEERNAS VÅRMÖTEN 2012 OCH 2013

Syfte

Delprojektet innebär att arrangera sessioner på RSMs Vårmöten 2012 och 2013 med syfte att integrera genusfrågor i den breda museidiskussionen. Vårmötet 2012 hade temat "Världen här och nu" och 2013 är temat "Museet som motor". Jämus arrangemang har i ett första steg 2012 haft som syfte att belysa genusfrågor i museernas kommunikation, inte minst digitalt, samt att lyfta fram osynliggjorda grupper och frågor om intolerans i förhållande till jämställdhet och HBTQ.

I ett andra steg är syftet att diskutera hur museer med genus- och mångfaldsperspektiven som utgångspunkt kan fungera som drivande och motorer i samhället och särskilt i besöksnäringen. Sessionen 2013 erbjuder också deltagarna en framtidsspaning kring vad kommande generationer kommer att kräva av museer med hänseende till medvetenhet och tydlighet kring genus och mångfald.

En del av syftet är även att på ett tydligt sätt avsluta projektet Jämus och lämna över stafettspinnen till museerna som deltar på mötet och till föreningen Genus i museer – ett nationellt nätverk för genusmedvetenhet i museer.

Genomförande

Under museernas Vårmöte 2012 arrangerade Jämus tre sessioner med olika samarbetsparter. I paneldebatten "Minerad mark – främlingsfientlighet, minoritetsgrupper och museer" deltog Ted Hesselbom, Röhsska museet, Ulrika Westerlund, RFSL, Alexander Bengtsson, EXPO, Anna-Karin Johansson, Diskrimineringsombudsmannen, samt Anna Furumark, Norm, nation och kultur/Örebro läns museum. Martin Berg, fil dr i sociologi föreläste om "Sociala medier och genusnormer" och The Unstraight Museum föreläste om "Digitalt museum med genusperspektiv".

Under Vårmötet 2013 arrangeras en heldagssession med föreläsningar, en workshop där deltagarna engageras samt en paneldiskussion. Bland föreläsarna finns representanter från Rättviseförmedlingen, Livrustkammaren, Eskilstuna stadsmuseum, Arbetets museum samt Vinnova. Tillsammans med flera andra kommer de presentera goda exempel på genusmedveten museiverksamhet, ge perspektiv på museers roll som aktörer i samhället och inom besöksnäringen nu och i framtiden och ställa frågor kring hur genusmedvetenhet påverkar museers varumärken.

Samarbeten

Samarbetsparter har varit bl.a. Örebro läns museum, föreningen Genus i museer och föreningen The Unstraight Museum. Sessionerna genomförs inom ramen för Vårmöte 2012 och 2013, som arrangeras av RSM.

Effekter

Efter Vårmötet 2012 ökade intresset för Jämusprojektet, flera anmälde sig på e-postlistan för mer information och inbjudningar till Jämus egna seminarier. Debatterna tjänade till att lyfta upp genusperspektivet i ett mångfalds- och mänskliga rättigheterperspektiv.

Önskad effekt av Vårmötet 2013 är att museerna som deltar får ökad inspiration och energi att arbeta tydligare och mer övergripande med genus och mångfald och kan se sin roll som självklar aktör i samhället gällande dessa frågor. Förhoppningen är också att sessionen ska hjälpa museerna att se möjligheter för fortsatt samarbete, bland annat inom ramen för nätverket Genus i museer, efter att projektet Jämus är avslutat.

GENUSPEDAGOGIK OCH STÖD I GENUSFRÅGOR TILL ARBETSGRUPPER

Syfte

Under Jämus inledande "Hearing" i maj 2011 framkom önskemålet att få stöd i praktiskt arbete med genusfrågor. Hur gör vi i just vår produktion? Detta delprojekt tillkom som följd av analysen att det är effektivt att arbeta med kunskapslyft enligt olika strategier parallellt och att det är värdefullt att besöka museerna på deras hemmaplan för att grunda arbetet enligt deras olika förutsättningar. Syftet med delprojektet är att utarbeta och pröva föreläsnings- och framförallt workshopkoncept i samband med aktuella produktioner på några museer och att sedan sammanställa erfarenheterna till ett handboksliknande material som ingår i Jämus slutpublikation.

Genomförande

Under två eftermiddagar genomförde Kapten Mjausan workshopar på Hälsinglands museum då genusperspektiv på deras pågående utställningsproduktion bearbetades. Deltog gjorde också representanter för Länsmusset Gävle, Ljusdalsbygdens museum och Bollnäs museum.

Jämus genomför även en föreläsnings- och workshopdag med genus och mångfaldsperspektiv på Ålands museum i samband med att de bygger om sin basutställning.

Samarbeten

Företaget Kapten Mjausan (specialist på genuspedagogik), Hälsinglands museum och Ålands museum.

Effekter

Workshoparna på Hälsinglands museum var mycket uppskattade och utvärderingen visar genomgående att nya tankar väcktes som deltagarna tror kommer påverka deras fortsatta arbete. Effekterna ska följas upp i ett senare skede. Workshopkoncept och redovisning av erfarenheterna kommer att ingå i Jämus slutpublikation.

Gymnasieelever analyserar utställningar i Historiska museet. Foto Li Kolker SHM.

4. SLUTPUBLIKATION – GENUSVERKTYG FÖR MUSEER

För att ta vara på Jämus samlade erfarenheter och sprida dem på ett lättillgängligt sätt för andra museer produceras en slutpublikation. Då effekter är svåra att mäta direkt efter projektiden kommer några studier kompletteras under hösten 2013. Innehållet omfattar såväl perspektivdiskussion som checklistor, analyser från delprojekten och handfasta förslag och tips för ett genusmedvetet museum.

Texterna ska kunna användas av museer i praktiken och som kurslitteratur för studenter i museistudier.

5. REFERENSER

Aronsson, Inga-Lill & Meurling, Birgitta (Red). 2005. *Det bekönade museet. Genusperspektiv i museologi och museiverksamhet*. Uppsala.

Grahn, Wera. 2007. *Genuskonstruktioner och museer – Handbok för genusintegrering*. Upplandsmuseet/Uppsala. Tillgänglig on-line: http://www.upplandsmuseet.se/Upload/3324/Genusrapport_JP2011_print.pdf

Fernstål, Lotta. 2011. *Genusperspektiv i museer. En omvärldsbevakning*. Jämusprojektet rapport 1. Statens historiska museer. Stockholm. Tillgänglig on-line: http://www.historiska.se/upload/j%C3%A4mus/J%C3%84MUS_omv%C3%A4rld.pdf

Olsson, Annika. 2012. *Strategier, tillvägagångssätt och resultat inom de särskilda satsningarna på jämställdhet inom film-, musei- och musiksektorerna 2011*. Myndigheten för kulturanalys. Tillgänglig on-line: <http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2012/03/Jamstallldhetssatsningar-inom-film-musei-och-musiksektorerna.pdf>

JÄMUS ○

STATENS HISTORISKA MUSEER

STATENS HISTORISKA MUSEUM • KUNGLIGA MYNTKABINETTET • TUMBA BRUKSMUSEUM